

Růženec na hrudi a usmíval se

O posledních hodinách života biskupa Josefa Hloucha

P. Martin Weis

Symbolem přituhující normalizace byla v první půli 70. let úmrtí tří biskupů: Karla Skoupého, Štěpána Trochty a Josefa Hloucha. Dokud žili, byli terčem neustálého nátlaku ze strany režimu. Když zemřeli, měli komunisté při ovlivňování církevních věcí snadnější práci.

V červnu si připomínáme výročí padesáti let od úmrtí jednoho z nich – českobudějovického biskupa Josefa Hloucha (+ 10. 6. 1972). Ještě v předvečer své smrti v pátek 9. června na svátek Nejsvětějšího Srdce Ježíšova celebroul mši svatou v českobudějovickém chrámu Božského Srdce Páně. Následujícího dne časně ráno zemřel na srdeční selhání.

Jak nám dokládá archivní materiál, biskup Hlouch byl tehdejší komunistickou mocí velice často uváděným třídním nepřítelem, a to i dlouho po své smrti. Nepřátelské postoje režimu spolu s neurvalým vystupováním tehdejšího krajského církevního tajemníka uspišily jeho odchod na věčnost. Bez nadsázky se dá konstatovat, že už v den jeho úmrtí můžeme najít zrod myšlenky na proces jeho beatifikace. U biskupa Josefa Hloucha totiž slovní obrat, že zemřel „v pověsti svatosti“, nebyl řečnickou frází, nýbrž konstatováním faktu, že k Pánu odešel milující otec, jehož srdce hořelo láskou k bližnímu, jak to vyjadřovala i slova z jeho závěti adresovaná diecézanům – „všechny vás v srdci na věčnost nesu“.

Až prorocká slova napsal Josef Hlouch ve svém nástupním pastýřském listě v roce 1947, že nejkrásnější srdce jsou ta, která se vyčerpala láskou. Volání Božího lidu po povýšení Josefa Hloucha k počtu oltáře bylo nakonec vyslyšeno a po nezbytných administrativních krocích u římské kurie byla na Zelený čtvrtek roku 2018 oficiálně zahájena diecézní fáze beatifikačního procesu. Rád bych se při této příležitosti jako postulátor diecézní fáze tohoto procesu zamyslel nad tím, jak a nakolik se od této významné události změnil duchovní portrét biskupa Hloucha ve světle nových nálezů a svědectví.

Továrny, koncerty i fotbal

Nejdříve však stručný průřez životem a působením devátého českobudějovického biskupa, který se narodil 26. března 1902 v Lipníku u Třebíče v rodině rolníka pozeňnané množstvím potomků. Letos je to už 120 let. Po studiích na gymnáziu a pobytu v chlapeckém semináři v Kroměříži vstoupil roku 1922 do kněžského semináře v Olomouci. To je další kulaté výročí ze života Josefa Hloucha. Na

Do čela českobudějovické diecéze se biskup Josef Hlouch vrátil po letech v internaci až v roce 1968. Na snímku s básníkem a knězem P. Františkem Danielem Merthem na poutním místě Strašín.

Snímek Wikimedia Commons

„Jsou různá povolání, každé se stará o něco v životě a jest ho potřebí, ale posláním kněze je Bůh a nesmrtelná duše a věčnost,“ napsal v pastýřském listě o kněžském povolání biskup Josef Hlouch.

Snímek archiv autora

kněze byl vysvěcen 5. července 1926 arcibiskupem Prečanem, poté vystřídal, jak bylo zvykem, několik kaplanských míst, místo administrátora farnosti a v září roku 1927 se stal kooperátorem a rok na to expositou v Olomouci-Hodolanech. V roce 1934 byl promován na doktora teologie a brzy se pak habilitoval v oboru pastorální teologie jako docent.

Během nacistické okupace se Josef Hlouch vyznamenal zejména jako neohrožený kazatel a exercitátor a už 1. října 1945 byl jmenován řádným profesorem. A zde je další půlkulaté výročí – 75 let od jmenování diecézním biskupem v Českých Budějovicích v létě roku 1947. Úřadu se ujal v neděli 7. září 1947. Brzy po svém nástupu do diecéze si získal srdce mnoha lidí, a to zdaleka nejen katolíků. Nevyhýbal se totiž žádnému prostředí a navštěvoval továrny, školy, koncertní síně i fotbalové stadiony. Bohužel zanedlouho po událostech února 1948 komunistický režim znemožnil biskupu Hlouchovi vykonávat funkci pastýře diecéze.

Nejdříve byl internován v budově biskupské rezidence, kde byl izolován od okolí, a roku 1952 odstraněn z diecéze na základě tzv. trestního výměru. Letos je to tedy i 70 let od deštivého březnového dne, kdy byl násilím odloučen od svých diecézanů a odvezen do vyhnanství. Až v období politického uvolnění Pražského jara nastoupil 9. června 1968 opět do svého úřadu českobudějovického biskupa.

Období relativní svobody bohužel netrvalo dlouho a během tzv. normalizace jeho nemocné srdce nevydrželo zvyšující se nátlak představitelů státní správy a Josef Hlouch zemřel téměř na den přesně čtyři roky od svého návratu do čela diecéze.

Nový nálezní deníku

A jaká zajímavá svědectví upřesňující duchovní portrét Josefa Hloucha se podařilo nalézt po roce 2018? V souvislosti s jeho úmrtím je zde velice cenný pramen, a to torzo osobního deníku jedné řeholní sestry. S. M. Salesie Pinďáková, členka Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, vedla od roku 1968 biskupu Hlouchovi domácnost po jeho návratu z internace. A od roku 1990 vedla v Českých Budějovicích domácnost i jeho nástupci, biskupu Miloslavovi Vlkovi – a když byl později jmenován arcibiskupem pražským, odešla do Prahy a vedla mu domácnost i tam.

Tato řeholní sestra si psala deníkové poznámky na linkovaný papír v tzv. kroužkovém bloku. A podle jejího svědectví biskup Hlouch v pátek 9. června 1972 časně ráno celebroul mši svatou v biskupské kapli pro personál biskupství, zejména řeholní sestry. Jeho rysy v obličejí nesly známky vyčerpání v důsledku bolestí srdce, ale nenesly známky fyzického

týrání, podlitin a podobně. Tuto okolnost by sestra Salesie do svého diáře dozajista poznamenala. Nemohl být proto den předtím při výslechu těžce fyzicky ztýrán a zbit do krve, jak se někdy uvádí.

V dopoledních hodinách se do budovy biskupství dostavil církevní tajemník a setrval v těžkém a náročném rozhovoru s biskupem Hlouchem v jeho pracovně několik hodin. Po tomto pohovoru byl Hlouch podle svědectví velmi vyčerpaný, bylo vidět, že jeho nemocné srdce těžce nese neurvalé zacházení, kouř z cigaret a sprosté rozkřikování církevního tajemníka. Odpoledne zůstal biskup Hlouch v rezidenci a v podvečer celebroul svou už zmíněnou poslední mši svatou v českobudějovickém chrámu, při které mimo jiné pronesl tato památná slova: „Svět potřebuje lásky. Je ubohý, kdo lásky nemá. A vyrostlo sobectví, které rdousí tvrdě, které ubíjí všechno krásné. Ten slavný filozof Einstein řekl: ‚Ne atomová puma rozhodne o osudu světa, ale lidské srdce.‘ Lidičky, mějte srdce, mějte srdce!“ Ani před touto večerní bohoslužbou nemohlo dojít k fyzickému útoku na biskupa Hloucha, neboť by to nemohlo uniknout pozornosti několika stům přítomných věřících. Večer pak biskup trávil ve své pracovně v biskupské rezidenci a připravoval se nejspíše na druhý den, kdy měl udílet svátost biřmování.

Když odcházel z pracovny, poklekl podle svědectví sestry na obě kolena a pohleděl s vroucností na Božské Srdce. Na okamžik sklonil hlavu a pak políbil zem. Sestra Salesie dále takto dokumentuje poslední hodiny Josefa Hloucha: „Pak jsem mu měřila tlak, popřála jsem dobrou noc a odcházela jsem. Všimla jsem si, jak ještě odešel do biskupské kaple a pak do ložnice. Asi za půl hodiny zvonil telefonem prosíc, že je mu špatně, abych přišla nahoru. Když jsme všechny (míněno řeholní sestry – pozn. aut.) k němu přišly, říkal: Mně bylo tak špatně, už je mi ale trochu lépe, dnes je Božského Srdce Páně a to něco znamená. Byl povolán lékař MUDr. Šlouf, který byl u něho asi půl hodiny s tím, že ráno pošle odborníka internistu. Pan biskup se tázal lékaře, zda ráno by teda mohl vstávat, že má jít na biřmování do Písku, lékař řekl až v neděli, když mu bude lepší, že může vstát. Chtěly jsme zůstat u něho, ale nedovolil to, jen abychom šly spát. (...) Ráno jsem v 5 hodin přišla s čajem a lékem, co užíval každý den, do ložnice a tázala se, jak se mu daří. Říkal, ukazuje na hrud, ‚tady mi to jednou praskne, ale snad dá Pán, že to bude lepší, málo jsem spal‘. Ještě se otázal, zda budu doma a kam půjdu na mši svatou. Když jsem řekla, že budu doma, tak odpověděl, že až vstane, tak mi podá Nejsvětější svátost. Ještě se usmál, že bude klepat nebo že zavolá, když bude něco chtít. Odešla jsem netušíc, že je to naposled, co jsem slyšela jeho hlas. Bylo to asi kolem tří čtvrté na šest. Po půl sedmé jsme ho našly mrtvého v posteli. Myslela jsem, že spí, růženec na hrudi, usmíval se, ani nejmenší stopy po nějakém smrtelném zápasu.“ Tolik autentické svědectví řeholní sestry Salesie dokazující, že v případě smrti Josefa Hloucha lze hovořit „pouze“ o tzv. nekrvavém mučednictví.

Mučednictví po kapkách

A jaké svědectví nám vydávají o duchovním portrétu Josefa Hloucha další nashromážděné prameny? Dokumentují, že nebyl sice přímo fyzicky zavražděn či ubit k smrti, ale že osvědčil svatost svědka víry, vyznavače a nekrvavého mučedníka v heroickém stupni v následujících bodech: neochvějná víra, bliženecká láska, trpělivé nesení životních křížů a odpuštění pronásledovatelům.

Z četných dochovaných svědectví nutno uvést kupříkladu svědectví biskupa Františka Tomáška, který v roce 1972 jako apoštolský administrátor pražský při pohřbu biskupa Hloucha řekl mimo jiné: „Jeho životním heslem bylo Pavlovo: Mně žít znamená Kristus a zemřít zisk. Jeho pracovní heslo: Záchrana duší! A do všech důsledků to plnil. Můžeme říci bez nadsázky, že dával po kapkách svou kněžskou krev ve službě Bohu a duším...“

Autor je knězem českobudějovické diecéze, postulátorem beatifikačního procesu Josefa Hloucha. Na Teologické fakultě Jihočeské univerzity vyučuje církevní dějiny.